

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มสธ. ครั้งที่ 3
The 3rd STOU Graduate Research Conference

ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินงานของกลุ่มเกษตรกรใช้สารอินทรีย์ลดใช้

สารเคมีทางการเกษตร ตำบลจอมทอง อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก

Factors Affecting Members' Participation in Group Operation of Organic Substance Utilization to Reduce Chemical Substance Utilization in Agriculture in Chomthong Sub-District, Mueang District, Phitsanulok Province

สาธิต กาละพวก (Sathit Kalapuak)* สีนินุช ขรุทเมือง แสนเสริม (Sineenuch Khrutmueang Sanserm)**

บำเพ็ญ เขียวหวาน (Bumpen Keowan) ***

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา (1) ปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคล ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ ปัจจัยด้านสังคม และปัจจัยด้านอื่นๆ ของสมาชิกกลุ่มเกษตรกรใช้สารอินทรีย์ลดใช้สารเคมีทางการเกษตร (2) ระดับการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินงานของกลุ่ม (3) ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินงานของกลุ่ม (4) ปัญหา และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินงานของกลุ่ม

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ สมาชิกกลุ่มเกษตรกรใช้สารอินทรีย์ลดใช้สารเคมีทางการเกษตร ตำบลจอมทอง อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก จำนวน 450 คน โดยมีขนาดกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 180 คน ใช้การสุ่มแบบแบ่งชั้นเป็นสัดส่วนและการสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบง่าย โดยใช้วิธีจับฉลาก เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป สถิติที่ใช้ คือ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าต่ำสุด ค่าสูงสุด ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และวิเคราะห์ถดถอยพหุ

ผลการวิจัยพบว่า (1) สมาชิกกลุ่มกว่าครึ่งเป็นเพศหญิง จบประถมศึกษาปีที่ 4 และจำนวนสมาชิกในครัวเรือน 3-4 คน สมาชิกกลุ่มมากกว่าสามในสี่มีสถานภาพสมรส มีอายุเฉลี่ย 54.38 ปี ประสบการณ์ด้านการเกษตรเฉลี่ย 28.62 ปี เกือบสามในสี่มีภาระหนี้สินโดยกู้ยืมจาก ธ.ก.ส. และกองทุนหมู่บ้าน มีรายได้เฉลี่ย 235,890 บาทต่อปี สมาชิกกลุ่มทุกรายได้รับผลตอบแทนจากการรวมกลุ่มที่ไม่เป็นตัวแทนและไม่มีการลงทุน เกือบหนึ่งในสามเป็นสมาชิกกลุ่มอื่นจำนวน 2 กลุ่ม ส่วนใหญ่มีสถานภาพเป็นสมาชิกที่ไม่มีตำแหน่งในกลุ่ม สมาชิกกลุ่มมากกว่าสามในสี่มีระยะเวลาการเป็นสมาชิกกลุ่ม 6 ปี เข้าร่วมกลุ่มเพราะต้องการลดต้นทุนการผลิต ต้องการมีสุขภาพที่ดี ต้องการเพิ่มผลผลิต และต้องการความรู้ โดยการแนะนำของหมอดินอาสาและผู้นำหมู่บ้าน สมาชิกเกือบครึ่งผ่านการฝึกอบรม 1 ครั้ง (2) สมาชิกกลุ่มมีระดับการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของกลุ่มภาพรวมอยู่ในระดับน้อย (3) ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินงานของกลุ่ม ได้แก่ ประสบการณ์ด้านการเกษตร และจำนวนกลุ่มที่เป็นสมาชิก ซึ่งผลในเชิงบวกต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินงานของกลุ่มอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และอย่างมีนัยสำคัญยิ่งทางสถิติที่ระดับ .01 ตามลำดับ (4) สมาชิกกลุ่มมีปัญหาในการดำเนินงานของกลุ่มภาพรวมอยู่ในระดับน้อย โดยมีข้อเสนอแนะว่าควรหาความรู้เพิ่มเติม เพิ่มกิจกรรมให้หลากหลาย จัดทำแปลงสาธิต และปรึกษาเจ้าหน้าที่หากพบปัญหาไม่สามารถแก้ไขได้

คำสำคัญ ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วม การดำเนินงานของกลุ่มเกษตรกร สารอินทรีย์ทางการเกษตร
การลดใช้สารเคมีทางการเกษตร จังหวัดพิษณุโลก

* นักศึกษาหลักสูตรเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมชราธิราช sathit_ka@yahoo.com

** รองศาสตราจารย์ ประจำสาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมชราธิราช sineenuch.san@stou.ac.th

*** รองศาสตราจารย์ ประจำสาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมชราธิราช bumpen.keo@stou.ac.th

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มสธ. ครั้งที่ 3
The 3rd STOU Graduate Research Conference

Abstract

The objectives of this research were to study (1) personal basic factors, economic factors, social factors and other factors of members in group of organic substance utilization to reduce chemical substance utilization in agriculture in Chomthong Sub-District, Mueang District, Phitsanulok Province; (2) level of members' participation in group operation; (3) factors affecting members' participation in group operation; (4) problems and suggestions for members' participation in group operation.

The population in this study was 450 persons who had members in group of organic Substance utilization to reduce chemical in agriculture in Chomthong Sub-District, Mueang District, Phitsanulok Province. The samples were selected by using proportionate stratified random sampling and simple random sampling by drawing lots from the members' name list up to 180 persons. The data was collected by questionnaires. The statistical methodology used to analyze the data by computer programs were frequency, percentage, minimum value, maximum value, mean, and standard deviation and multiple regression analysis.

The findings of this study were as follows: (1) More than half the members were female, educated 4-year of lower primary schooling. The number of their household members was 3-4 persons. Their average age was 54.38 years. More than three-quarters were married. Their average experience in agriculture was 28.62 years. Nearly three-quarters of their debts were loans from the Bank for Agriculture and Agricultural Cooperatives and from the Village Fund. Their average income was 235,890 bath per year. All members received incentives from group setting in form of non-cash and however they were not shareholders. Nearly one-third of the members were the other 2 groups. Most members did not hold any position in the groups. Over three-quarters of members had joined group membership for a period of 6 years because they wanted to reduce production costs, to be healthy, to increase productivity and to learn new knowledge through the suggestions of soil doctor volunteers and village leaders. Almost half of the members had been trained for one time (2) In overall, level of members' participation in group operation was at low level. (3) Factors affecting members' participation in group operation were experience in agriculture, and the number of groups that became members which positively effected the members' participation in group operation at 0.05 level of statistical significance and 0.01 level of most statistical significance respectively. (4) In overall, problems of members' participation in group operation were at low level. The suggestions were that they should learn more about new knowledge plus diverse activities, undertake demonstration plots and seek advice from authorities if they happen to encounter problems and unable to find solutions.

Keywords: Factors affecting participation, Group operation, Organic Substance Utilization, Reducing Chemical Substance Utilization, Phitsanulok Province

* นักศึกษาหลักสูตรเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมจริราช sathit_ka@yahoo.com

** รองศาสตราจารย์ ประจำสาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมจริราช sineenuch.san@stou.ac.th

*** รองศาสตราจารย์ ประจำสาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมจริราช bumpen.keo@stou.ac.th

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มสธ. ครั้งที่ 3 The 3rd STOU Graduate Research Conference

บทนำ

การพัฒนาการเกษตรในประเทศไทยมีทิศทางไปตามกระแสทุนนิยมเช่นเดียวกับประเทศกำลังพัฒนาทั้งหลายที่ทำการเกษตรโดยมุ่งเน้นการผลิตเพื่อการค้า จำเป็นต้องใช้ปัจจัยการผลิตที่ต้องนำเข้าจากต่างประเทศเป็นส่วนใหญ่ เช่น ปุ๋ยเคมี สารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืชและวัชพืช เครื่องจักรกลการเกษตร และเมล็ดพันธุ์พืชลูกผสม เป็นต้น ประกอบกับสภาพภูมิประเทศที่เป็นเขตร้อนชื้น อัตราการย่อยสลายของอินทรีย์วัตถุในดินสูงเนื่องจากกิจกรรมของจุลินทรีย์เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องตลอดเวลา ทำให้อินทรีย์วัตถุในดินลดน้อยลง การแพร่ระบาดของโรคและแมลงกระจายได้ดี ดังนั้นการผลิตพืชเพื่อให้ได้ผลผลิตเพียงพอต่อการบริโภค จึงหลีกเลี่ยงไม่ได้ที่จะต้องใช้ปุ๋ยเคมีและสารเคมีทางการเกษตรเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่ปี 2549 - 2554 ปริมาณการนำเข้าปุ๋ยเคมีของประเทศไทยมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นจาก 3.5 4.4 3.8 3.8 5.2 และ 6.1 ล้านตัน คิดเป็นมูลค่า 3.4 4.5 7.5 4.2 6.1 และ 7.2 หมื่นล้านบาท ตามลำดับ (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร 2555) ในส่วนของสารเคมีทางการเกษตร มีปริมาณการนำเข้าตั้งแต่ปี 2549 - 2552 มีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นเช่นเดียวกับปุ๋ยเคมี คือ จากเดิม 0.95 1.16 1.01 และ 1.18 แสนตัน คิดเป็นมูลค่า 1.3 1.5 1.9 และ 1.7 หมื่นล้านบาท ตามลำดับ (กรมวิชาการเกษตร 2553)

จะเห็นได้ว่าตั้งแต่ปี 2504-2539 ซึ่งอยู่ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 1-7 ที่มุ่งเน้นการเพิ่มผลผลิตทางการเกษตรให้สูงขึ้น แทนที่การผลิตแบบดั้งเดิมที่ใช้ปัจจัยการผลิตที่มีอยู่ในธรรมชาติได้ก่อให้เกิดปัญหาหลายด้านตามมา จนกระทั่งในระยะต่อมาตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 จนถึงปัจจุบัน กระแสความนิยมด้านเกษตรกรรมยั่งยืนเริ่มกลับมาสู่สังคมไทยอีกครั้งหนึ่ง โดยยึดหลัก “ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมาเป็นเครื่องนำทางเพื่อให้ประเทศมีการพัฒนาที่ยั่งยืน และความอยู่ดีมีสุขของคนไทย (กรมพัฒนาที่ดิน 2553: 7)

กรมพัฒนาที่ดินเป็นหน่วยงานหนึ่งที่ได้รับมอบหมายจากกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ให้ทำหน้าที่ขับเคลื่อนวาระเกษตรอินทรีย์เป็นวาระแห่งชาติ ในปี 2548 โดยมีจุดมุ่งหมายให้เกษตรกรปรับเปลี่ยนระบบการผลิตจากระบบเกษตรเคมีเป็นระบบเกษตรที่ลดการพึ่งพาปุ๋ยเคมีและสารเคมีทางการเกษตร โดยการสร้างเครือข่ายขยายผลให้เกษตรกรเข้าใจและเห็นความสำคัญของการผลิตสารอินทรีย์ ใช้ในการเกษตร เช่น การปรับปรุงบำรุงดินด้วยอินทรีย์วัตถุ เพื่อเพิ่มผลผลิตพืช การลดรายจ่าย เพิ่มรายได้ ตลอดจนความปลอดภัยด้านอาหารต่อผู้บริโภค ผู้บริโภคและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งช่วยประหยัดค่าใช้จ่ายในการซื้อสารเคมีจากต่างประเทศที่มีมูลค่าสูงนับหมื่นล้านบาทต่อปี ดังนั้นตั้งแต่ปี 2550-2553 กรมพัฒนาที่ดินได้ดำเนินการจัดตั้งกลุ่มเกษตรกรใช้สารอินทรีย์ลดใช้สารเคมีทางการเกษตร จำนวน 64,698 กลุ่ม มีเกษตรกรเข้าร่วม จำนวน 3,226,129 ราย เนื้อที่ 64,101,929 ไร่ ในปี 2554 มีเป้าหมายการดำเนินงานจัดตั้งกลุ่มฯ เพิ่มเติมอีกจำนวน 9,000 กลุ่ม เพื่อให้ครอบคลุมทุกหมู่บ้าน (กรมพัฒนาที่ดิน 2554: 104)

จากผลการดำเนินงานของกรมพัฒนาที่ดินที่ผ่านมาตั้งแต่ปี 2549-2554 พบว่าการจะพัฒนาระบบการเกษตรไทยให้ก้าวไปสู่การเกษตรอินทรีย์ได้นั้นค่อนข้างเป็นไปได้ยาก แต่การส่งเสริมสนับสนุนให้เกษตรกรปรับเปลี่ยนพฤติกรรมด้วยการลดใช้สารเคมีทางการเกษตรหรือทำเกษตรปลอดภัยจากสารพิษนั้นมีแนวโน้มที่เป็นไปได้สูง ซึ่งสอดคล้องกับค่านิยมในการทำการเกษตรของเกษตรกรไทยในปัจจุบัน และนักวิชาการบางท่านที่ไม่เห็นด้วยกับการทำเกษตรอินทรีย์แบบสุดโต่ง

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มสธ. ครั้งที่ 3 The 3rd STOU Graduate Research Conference

สถานีพัฒนาที่ดินจังหวัดพิษณุโลกได้ดำเนินการจัดตั้งกลุ่มเกษตรกรใช้สารอินทรีย์ลดใช้สารเคมีทางการเกษตร ครอบคลุมหมู่บ้านแล้วจำนวน 1,048 หมู่บ้าน ตั้งแต่ปีงบประมาณ 2552 เนื่องจากเป็นจังหวัดนาร่อง คือ ได้ดำเนินการมาแล้วตั้งแต่ปีงบประมาณ 2549 จากการประเมินผลการดำเนินงานและให้คะแนนกลุ่มเกษตรกรใช้สารอินทรีย์ลดใช้สารเคมีทางการเกษตรของกรมพัฒนาที่ดิน (2553: 23) พบว่า เกษตรกรสามารถลดปริมาณการใช้ปุ๋ยเคมีได้เฉลี่ย 9.7 กิโลกรัมต่อไร่ หรือคิดเป็นร้อยละ 22.48 จากเดิมเคยใช้ปุ๋ยเคมีเฉลี่ย 43.13 กิโลกรัมต่อไร่ ลดลงเหลือเฉลี่ย 33.43 กิโลกรัมต่อไร่ และช่วยให้เกษตรกรลดปริมาณการใช้สารเคมีทางการเกษตรได้เฉลี่ย 0.12 ลิตรต่อไร่ หรือคิดเป็นร้อยละ 14.73 จากเดิมเคยใช้โดยเฉลี่ย 0.81 ลิตรต่อไร่ ลดลงเหลือเฉลี่ย 0.69 ลิตรต่อไร่

อย่างไรก็ตามถึงแม้ว่าสารอินทรีย์ทางการเกษตรที่ได้แนะนำให้กับเกษตรกรผลิตและใช้ สามารถลดปริมาณการใช้ปุ๋ยเคมีและสารเคมีทางการเกษตรลดลงได้ แต่พบว่าลักษณะการรวมกลุ่มของเกษตรกรไม่เข้มแข็ง การมีส่วนร่วมในกิจกรรมค่อนข้างน้อย ไม่มีการระดมทุนในการบริหารจัดการกลุ่ม ส่วนใหญ่มักจะรอคอยการช่วยเหลือจากภาครัฐอย่างเดียว ดังนั้นการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินงานของกลุ่มเกษตรกรใช้สารอินทรีย์ลดใช้สารเคมีทางการเกษตร ตำบลจอมทอง อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก ซึ่งเป็นพื้นที่ที่ไม่มีข้อจำกัดด้านสภาพการปลูกพืชและสามารถใช้สารอินทรีย์ทางการเกษตรได้ตลอดทั้งปี จะทำให้ได้แนวทางที่เป็นประโยชน์ต่อกรมพัฒนาที่ดินและหน่วยงานต่างๆ ใช้ในการกำหนดนโยบายส่งเสริมในเรื่องนี้ต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย เพื่อศึกษา

1. ปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคล ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ ปัจจัยด้านสังคม และปัจจัยด้านอื่นๆ ของสมาชิกกลุ่มเกษตรกรใช้สารอินทรีย์ลดใช้สารเคมีทางการเกษตร ตำบลจอมทอง อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก
2. ระดับการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินงานของกลุ่ม
3. ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินงานของกลุ่ม
4. ปัญหา และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินงานของกลุ่ม

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey research) ประชากรที่ศึกษา คือ สมาชิกกลุ่มเกษตรกรใช้สารอินทรีย์ลดใช้สารเคมีทางการเกษตร ตำบลจอมทอง อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก จำนวน 450 คน กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 180 คน ได้จากการสุ่ม แบบแบ่งชั้นเป็นสัดส่วน (Proportionate Stratified Random Sampling) สุ่มกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้เกณฑ์ร้อยละ 40 ของประชากร (สุวิมล ติรภานันท์ 2542: 157) และใช้การสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple Random Sampling) โดยใช้วิธีจับฉลาก เครื่องมือที่ใช้คือแบบสอบถาม ประกอบด้วย 4 ส่วน คือ (1) ปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคล เศรษฐกิจและสังคมของสมาชิกกลุ่ม (2) ระดับการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินงานของกลุ่ม (3) ปัจจัยด้านอื่นๆ ที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินงานของกลุ่ม และ (4) ปัญหา และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินงานของกลุ่ม โดยมีลักษณะคำถามเป็นคำถามปลายปิด และคำถามปลายเปิด ทำการทดสอบความเชื่อมั่นจากเกษตรกรที่มีลักษณะใกล้เคียงกับประชากรที่ศึกษา จำนวน 20 ราย มีค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่น ตอนที่ 2 3 และ 4 เท่ากับ 0.995 0.954 และ 0.992 ตามลำดับ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติพรรณนา ได้แก่ ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าเบี่ยงเบน

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มสธ. ครั้งที่ 3

The 3rd STOU Graduate Research Conference

มาตรฐาน (Standard Deviation) ค่าต่ำสุด (Minimum) ค่าสูงสุด (Maximum) และสถิติอนุมาน ได้แก่ การวิเคราะห์ความถดถอยเชิงพหุ (multiple regression analysis)

ผลการวิจัย

1. **ปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคล** พบว่า สมาชิกกลุ่มมากกว่าครึ่ง (ร้อยละ 53.3) เป็นเพศหญิง ร้อยละ 55.6 จบการศึกษาระดับประถมศึกษาปีที่ 4 ร้อยละ 51.7 มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือน 3-4 คน สมาชิกกลุ่มมากกว่าสามในสี่ (ร้อยละ 77.8) มีสถานภาพสมรส โดยมีอายุเฉลี่ย 54.38 ปี และมีประสบการณ์ด้านการเกษตรเฉลี่ย 28.62 ปี

2. **ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ** พบว่า สมาชิกกลุ่มมีพื้นที่การเกษตรเฉลี่ย 19.18 ไร่ เกือบสามในสี่ (ร้อยละ 74.4) มีภาระหนี้สิน โดยร้อยละ 76.7 มีแหล่งเงินทุนที่ใช้เป็นของตนเอง ในขณะที่ร้อยละ 61.7 กู้ยืมจากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ และร้อยละ 49.4 กู้ยืมจากกองทุนหมู่บ้าน มีจำนวนแรงงานในครัวเรือนเฉลี่ย 2.38 คน มีรายได้เฉลี่ย 235,890 บาท สมาชิกกลุ่มทุกคน (ร้อยละ 100.0) ไม่มีการลงหุ้นเพื่อการบริหารจัดการกลุ่มและได้รับผลตอบแทนจากการรวมกลุ่มไม่เป็นตัวเงิน

3. **ปัจจัยด้านสังคม** พบว่า สมาชิกกลุ่มเกือบหนึ่งในสาม (ร้อยละ 31.2) ได้เข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มอื่น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มกองทุนหมู่บ้านและกลุ่มลูกค้า ธ.ก.ส. ส่วนใหญ่ (ร้อยละ 85.6) มีสถานภาพเป็นสมาชิกที่ไม่มีตำแหน่งในกลุ่มเกษตรกรใช้สารอินทรีย์ลดใช้สารเคมีทางการเกษตร ซึ่งมากกว่าสามในสี่ (ร้อยละ 78.9) เป็นสมาชิกมาแล้ว 6 ปี ทั้งนี้ตัดสินใจเข้าร่วมเพราะต้องการลดต้นทุนการผลิต (ร้อยละ 89.4) ต้องการมีสุขภาพดีขึ้น (ร้อยละ 80.0) ต้องการเพิ่มผลผลิต (ร้อยละ 59.4) และต้องการความรู้ (ร้อยละ 41.1) ภายใต้การชักชวนจากหมอดินอาสา (ร้อยละ 77.8) และผู้นำหมู่บ้าน (ร้อยละ 53.9) และสมาชิกกลุ่มเกือบครึ่งหนึ่ง (ร้อยละ 43.9) ได้เข้าร่วมฝึกอบรม 1 ครั้ง

4. **ปัจจัยด้านอื่นๆ** ประกอบด้วย สิ่งจูงใจ โครงสร้างของโอกาสหรือช่องทางในการเข้าร่วม อำนาจในการส่งเสริมกิจกรรมของการมีส่วนร่วม วัฒนธรรม และการได้รับความรู้จากเอกสารและการติดต่อสื่อสารกับเจ้าหน้าที่ พบว่า ภาพรวมสมาชิกกลุ่มมีระดับความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานกลุ่มทุกด้านอยู่ในระดับปานกลาง

5. **ระดับการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินงานของกลุ่ม** พบว่า ภาพรวมระดับการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินงานกลุ่ม อยู่ในระดับน้อย เมื่อพิจารณาในด้านต่างๆ พบว่า สมาชิกมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของกลุ่ม ดังนี้ การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาในกลุ่ม อยู่ในระดับปานกลาง การมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินงาน อยู่ในระดับปานกลาง การมีส่วนร่วมในการลงทุนและการปฏิบัติงาน อยู่ในระดับน้อย การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล อยู่ในระดับน้อย

6. **ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินงานของกลุ่ม** พบว่า มีตัวแปรอิสระ 2 ตัวแปร ที่มีผลต่อตัวแปรตาม คือ ประสบการณ์ด้านการเกษตร มีผลต่อตัวแปรตามอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และจำนวนกลุ่มที่เป็นสมาชิก มีผลต่อตัวแปรตามอย่างมีนัยสำคัญยิ่งทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งทั้งสองล้วนเป็นตัวแปรอิสระที่มีผลในเชิงบวกต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินงานของกลุ่ม ดังสมการ

$$Y_5 = 2.280 + 0.011x_5 + 0.197x_{10}$$

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มสธ. ครั้งที่ 3 The 3rd STOU Graduate Research Conference

7. ระดับปัญหาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินงานของกลุ่ม พบว่า สมาชิกมีปัญหาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในด้านต่างๆ พบว่า สมาชิกมีปัญหา ดังนี้ ด้านการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา อยู่ในระดับน้อย ด้านการวางแผนดำเนินงาน อยู่ในระดับน้อย ด้านการลงทุนและปฏิบัติงาน อยู่ในระดับน้อย ด้านการติดตามและประเมินผล อยู่ในระดับน้อย

8. ข้อเสนอแนะของสมาชิกกลุ่ม มีข้อเสนอแนะว่า (1) ควรมีการประสานเจ้าหน้าที่มาให้ความรู้เพิ่มเติม (2) ควรมีการลงหุ้นกันเพื่อใช้ในการบริหารจัดการกลุ่มอย่างจริงจังและมีการผลิตอย่างต่อเนื่อง (3) ควรเพิ่มกิจกรรมให้หลากหลายขึ้น (4) ควรมีการจัดทำแปลงสาธิตเปรียบเทียบกันระหว่างแปลงที่ใช้และไม่ใช้สารอินทรีย์ เพื่อใช้ประกอบการตัดสินใจรวมถึงประชาสัมพันธ์ขยายเครือข่าย และ (5) ควรเชิญเจ้าหน้าที่เข้าร่วมในการติดตามและประเมินผลการดำเนินงานของกลุ่มอย่างสม่ำเสมอ

อภิปรายผลการวิจัย

1. ปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคล สิ่งที่ได้นำมาอภิปรายผล ได้แก่ อายุ และระดับการศึกษา

1.1 อายุ สมาชิกกลุ่มมากกว่าหนึ่งในสามมีอายุระหว่าง 51-60 ปี โดยเฉลี่ย 54.38 ปี แสดงให้เห็นว่า สมาชิกกลุ่มอายุเฉลี่ยค่อนข้างมาก แม้ว่าจะอยู่ในวัยใกล้เกษียณ แต่ก็มิใช่เป็นปัญหาในการเข้าไปมีส่วนร่วมในการดำเนินของกลุ่มแต่ประการใด ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการดำเนินงานของกลุ่มไม่มีจำกัดเรื่องเพศและวัย แต่อย่างไรก็ตามควรจัดกิจกรรมที่เหมาะสมกับช่วงอายุ เพื่อเป็นกระตุ้นให้เกิดการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของกลุ่มให้มากขึ้น ซึ่งในงานวิจัยนี้ก็ไม่พบว่า อายุ มีผลต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินงานของกลุ่มเกษตรกรใช้สารอินทรีย์ลดใช้สารเคมีทางการเกษตร ซึ่งแตกต่างจากการวิจัยของสุรแสง พูนเพิ่มสุขสมบัติ (2544 : 92) และกรณิศ เชื้อศิริถาวร (2544: 3) ที่พบว่า อายุ มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมกลุ่มของสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร ในขณะที่ปิยะนุช กลิ่นคล้าย (2552: 107) พบว่าสมาชิกวิสาหกิจชุมชน อำเภอสามชัย จังหวัดกาฬสินธุ์ มีอายุมากขึ้นยิ่งทำให้มีส่วนร่วมในการผลิต การตลาดและการดำเนินงานโดยภาพรวมลดลง

1.2 ระดับการศึกษา สมาชิกกลุ่มมากกว่าครึ่งจบการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 แสดงให้เห็นว่า สมาชิกกลุ่ม คือ ผู้จบการศึกษาภาคบังคับในอดีตซึ่งมีความสัมพันธ์กับอายุเฉลี่ย แม้ว่ามีระดับการศึกษาในระบบจะไม่สูงมากนัก แต่ก็ไม่เป็นอุปสรรคในการเข้าไปมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของกลุ่ม ดังนั้นหากต้องการยกระดับการมีส่วนร่วมจำเป็นต้องมีการปรับเปลี่ยนลักษณะของกิจกรรมให้สอดคล้องกับวุฒิภาวะและระดับการศึกษา เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพมากขึ้น ซึ่งในงานวิจัยนี้ไม่พบว่า ระดับการศึกษา มีผลต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินงานของกลุ่มเกษตรกรใช้สารอินทรีย์ลดใช้สารเคมีทางการเกษตร ซึ่งแตกต่างจากการวิจัยของมงคล คุณหอม (2547: 103) ที่สรุปว่า ระดับการศึกษามีความสัมพันธ์เชิงบวกต่อการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการจัดการน้ำชลประทานโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาน้ำอัน จังหวัดสกลนคร และสุนันทา แก้วจันทร์ (2547: 111) ที่พบว่า สมาชิกกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตบ้านสามมี ตำบลพังยาง อำเภอรโนด จังหวัดสงขลา ที่จบระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา อนุปริญญา และปริญญาตรี มีส่วนร่วมในการดำเนินงานกลุ่มแตกต่างกันเพียง 2 ด้าน คือ ด้านร่วมปฏิบัติการ และร่วมติดตามประเมินผล

2. ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ สิ่งที่ได้นำมาอภิปรายผล ได้แก่ ภาระหนี้สิน รายได้ และผลตอบแทน

2.1 ภาระหนี้สิน สมาชิกกลุ่มเกือบสามในสี่มีหนี้สิน โดยมีแหล่งเงินทุน คือ ทุนของตนเอง ธ.ก.ส. และกองทุนหมู่บ้าน ซึ่งจากการสอบถามในเชิงลึก พบว่า หนี้สินที่เกิดขึ้นมาจากภาคเกษตร และบ่อยครั้งที่กู้เงิน

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มสธ. ครั้งที่ 3

The 3rd STOU Graduate Research Conference

มักจะถูกบังคับหรือหว่านล้อมให้ซื้อปุ๋ยเคมีและสารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืชมาด้วยจำนวนไม่มากนักน้อยทุกครั้ง ดังนั้นหากยกระดับการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของกลุ่มให้สูงขึ้น สมาชิกกลุ่มย่อมได้รับผลตอบแทนที่ไม่เป็นตัวเงิน (ปัจจัยการผลิต ได้แก่ ปุ๋ยหมัก น้ำหมัก และสารปรับปรุงดิน เป็นต้น) มากขึ้นด้วย อาจทำให้มีค่าใช้จ่ายในเรื่องสารเคมีลดลง จะช่วยทำให้สมาชิกกลุ่มสามารถลดต้นทุนการผลิตได้ แต่งานวิจัยนี้ไม่พบว่า ภาระหนี้สินมีผลต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินงานของกลุ่มเกษตรกรใช้สารอินทรีย์ลดใช้สารเคมีทางการเกษตร ซึ่งแตกต่างจากการวิจัยของสุกัญญา องควิวิธสุวรรณ (2550: 103) พบว่าภาระหนี้สินของหมอดินอาสาประจำตำบลมีความเกี่ยวข้องกับเกษตรกรมีส่วนร่วมในดำเนินงานพัฒนาที่ดินใน 5 ด้าน คือ ภาพรวม ด้านการรวบรวมปัญหา และความต้องการของเกษตรกร ด้านการจัดทำศูนย์บริการงานพัฒนาที่ดินประจำตำบล ด้านการปฏิบัติงานคลินิกดินเคลื่อนที่ และด้านการรายงานผลการปฏิบัติงาน

2.2 รายได้ สมาชิกกลุ่มมีรายได้เฉลี่ย 235,890 บาท เมื่อเปรียบเทียบกับรายได้เฉลี่ยทั้งตำบลที่มีรายได้ 59,184 บาท/ปี/คน พบว่าสมาชิกกลุ่มมีรายได้เฉลี่ยสูงกว่าประมาณ 4 เท่า ทั้งนี้อาจกล่าวได้ว่าสมาชิกกลุ่มมีรายได้ค่อนข้างสูง การเข้าไปมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของกลุ่มซึ่งใช้ต้นทุนในการผลิตต่ำ วัสดุหาได้จากท้องถิ่น โดยเฉพาะสิ่งที่จำเป็น จึงทำให้งานวิจัยนี้ไม่พบว่า รายได้ มีผลต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินงานของกลุ่มเกษตรกรใช้สารอินทรีย์ลดใช้สารเคมีทางการเกษตรปราโมทย์ ยอดแก้ว (2550: 103) พบว่า รายได้มีความสัมพันธ์ในเชิงบวกกับการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในโครงการฟื้นฟูสภาพแวดล้อมที่เสื่อมโทรมในเขตปฏิรูปที่ดิน จังหวัดมุกดาหาร เช่นเดียวกับแสงเดือน พงษ์ชัย (2550: 113) ที่ระบุว่า รายได้ มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของวิสาหกิจชุมชนในอำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม

2.3 ผลตอบแทน สมาชิกกลุ่มได้รับผลตอบแทนจากการรวมกลุ่มไม่เป็นตัวเงิน เช่น ปุ๋ยหมัก น้ำหมัก และสารเร่ง พด. เป็นต้น ซึ่งต่างจากกลุ่มอื่นที่ผลตอบแทน คือ เงิน ทั้งนี้อาจเป็นไปได้ว่าการดำเนินงานของกลุ่มผลิตสารอินทรีย์เพื่อใช้ในกลุ่มมีลักษณะการร่วมกันทำร่วมกันใช้ กลุ่มไม่ได้แสวงหากำไร แต่มีเป้าหมายเพื่อลดต้นทุนการผลิตจึงทำให้งานวิจัยนี้ไม่พบว่า ผลตอบแทน มีผลต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินงานของกลุ่มเกษตรกรใช้สารอินทรีย์ลดใช้สารเคมีทางการเกษตรซึ่งแตกต่างจากการวิจัยของมานิช ศัพทนะวิน (2546: 125) พบว่า ผลตอบแทนจากกลุ่มมีความสัมพันธ์กับระดับการมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรโพธิ์ตากในการดำเนินงานธุรกิจชุมชน กิ่งอำเภอโพธิ์ตาก จังหวัดหนองคาย ในเขตโครงการพัฒนาลุ่มน้ำห้วยทอนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

3. ปัจจัยด้านสังคม สิ่งที่ได้นำมาอภิปรายผล ได้แก่ การเข้าร่วมฝึกอบรม

3.1 การเข้าร่วมฝึกอบรม สมาชิกกลุ่มเกือบครึ่งผ่านการอบรม 1 ครั้ง ซึ่งโดยปกติจะได้รับการสนับสนุนให้มีการฝึกอบรม 2 ครั้ง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะสมาชิกให้ความสำคัญกับการเข้าร่วมฝึกอบรมน้อย อันจะส่งผลต่อระดับการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน และขาดความมั่นใจเกี่ยวกับการผลิตและการใช้สารอินทรีย์ ดังนั้นควรกระตุ้นให้สมาชิกตระหนักถึงความสำคัญของการฝึกอบรมให้มากขึ้น จึงทำให้งานวิจัยนี้ไม่พบว่า การเข้าร่วมฝึกอบรม มีผลต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินงานของกลุ่มเกษตรกรใช้สารอินทรีย์ลดใช้สารเคมีทางการเกษตร ซึ่งแตกต่างจากการวิจัยของจิราธิรัฐ ธารพันธุ์ (2552: 81) ที่พบว่าการเข้าร่วมฝึกอบรม การประชุม สัมมนาและดูงาน มีผลต่อการมีส่วนร่วม ด้านการบริหารจัดการ ด้านการผลิตและด้านการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนในภาพรวมของวิสาหกิจชุมชน อำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ ซึ่งสอดคล้องกับนพวรรณ เสวตา

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มสธ. ครั้งที่ 3 The 3rd STOU Graduate Research Conference

นนท์ (2546: 94) พบว่า การได้รับการฝึกอบรม มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากรป่าไม้ลุ่มน้ำคลองอู่ตะเภาในทุกขั้นตอน เช่นเดียวกับขวัญศิริ หวานชื่น (2546: 108) ที่สรุปว่าการฝึกอบรมเป็นการเรียนรู้ และสร้างความเข้าใจในหมู่สมาชิก ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อการทำธุรกิจได้

4. ระดับการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินงานของกลุ่ม พบว่าระดับการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินงานของกลุ่มอยู่ในระดับน้อย ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ (1) ปัญหาที่ค้นพบไม่ใช่ปัญหาของสมาชิกส่วนใหญ่ (2) การวางแผนการดำเนินงานที่ไม่รัดกุม ไม่สร้างกฎระเบียบ ข้อบังคับ (3) การลงทุนและการปฏิบัติงาน ขาดการลงหุ้นเพื่อการบริหารจัดการ ส่งผลให้ไม่มีการผลิตใช้อย่างต่อเนื่อง ขาดการติดต่อประสานงานกับเจ้าหน้าที่ (4) ขาดการติดตามประเมินผลของคณะกรรมการกลุ่ม ดังนั้นการจะยกระดับการมีส่วนร่วมให้สูงขึ้นควรมีเจ้าหน้าที่ส่งเสริมเป็นปรีกษา โดยเข้าร่วมในทุกขั้นตอน เน้นการให้ความสำคัญกับการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา จะทำให้ได้ปัญหาที่แท้จริงซึ่งตรงกับความต้องการ ช่วยให้ออกมามีเป้าหมายหรือจุดยืนที่แน่นอน อันจะนำมาซึ่งพลังแห่งความสามัคคีและเกิดการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง ในส่วนขั้นตอนอื่นๆเป็นผลพวงมาจากขั้นตอนแรกทั้งสิ้น ซึ่งสอดคล้องกับโกวิท พวงงาม (2545: 8) เกี่ยวกับขั้นตอนการมีส่วนร่วม 4 ขั้นตอน

5. ปัจจัยที่ผลต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินงานของกลุ่ม พบว่า มีตัวแปรอิสระ 2 ตัวแปรที่มีผลต่อตัวแปรตาม คือ

5.1 ประสิทธิภาพด้านการเกษตร สมาชิกกลุ่มเกือบหนึ่งในสี่ มีประสิทธิภาพด้านการเกษตร 21-30 ปี โดยเฉลี่ย 28.62 ปี แสดงให้เห็นว่าสมาชิกกลุ่มมีประสิทธิภาพด้านการเกษตรมากพอสมควรซึ่งสอดคล้องกับอายุเฉลี่ยของสมาชิกกลุ่ม ในการวิจัยครั้งนี้พบว่า ประสิทธิภาพด้านการเกษตร มีผลต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินงานของกลุ่มเกษตรกรใช้สารอินทรีย์ลดใช้สารเคมีทางการเกษตรอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ นั่นคือหากสมาชิกกลุ่มมีประสิทธิภาพการเกษตรมากขึ้น จะทำให้การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของกลุ่มเพิ่มสูงขึ้น ทั้งนี้อาจเป็นผู้ที่มีประสิทธิภาพด้านการเกษตรสูง ได้ผ่านขั้นตอนในการมีส่วนร่วมมาแล้วหลายครั้ง ยอมรับจักปัญหาของตนเองและชุมชนเป็นอย่างดี สามารถมองเห็นแนวทางและการแก้ไขปัญหาได้อย่างเป็นกระบวนการ นับเป็นจุดเริ่มต้นของกระบวนการมีส่วนร่วมและส่งต่อขั้นตอนอื่นๆ ด้วย ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของโกวิท พวงงาม (2545: 8) ที่เสนอว่าการมีส่วนร่วมของชุมชนโดยทั่วไปมี 4 ขั้นตอน

5.2 จำนวนกลุ่มที่เป็นสมาชิก สมาชิกกลุ่มเกือบหนึ่งในสามได้เข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มอื่นจำนวน 2 กลุ่ม และพบว่าจำนวนกลุ่มที่เป็นสมาชิก เป็นตัวแปรอิสระที่มีผลในเชิงบวกต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินงานของกลุ่มเกษตรกรใช้สารอินทรีย์ลดใช้สารเคมีทางการเกษตรอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งสอดคล้องกับการวิจัยของกรณิศ เชื้อศิริถาวร (2544: 83) ที่พบว่า การเป็นสมาชิกกลุ่มอื่น มีผลต่อการมีส่วนร่วมในกิจกรรมกลุ่มของสมาชิกกลุ่มแม่บ้าน เช่นเดียวกับเกษตรจักร รัตนศรี (2544: 58-60) ที่พบว่า การเป็นกลุ่มสมาชิกกลุ่มกิจกรรมทางการเกษตร เป็นปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรภายใต้โครงการเพิ่มศักยภาพการผลิตของชุมชนในภาคใต้ในขั้นตอนการศึกษาศักยภาพและข้อมูลชุมชน รวมทั้งปิยะนุช กลิ่นคล้าย (2552: 108) และธิดารัฐ ธารพันธุ์ (2552: 83) ที่พบว่า หากสมาชิกวิสาหกิจชุมชน เข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มอื่นหลายกลุ่ม จะมีผลทำให้การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของสมาชิกวิสาหกิจชุมชนสูงขึ้น ทั้งนี้ อาจกล่าวได้ว่าหากสมาชิกกลุ่มผ่านการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาของแต่ละกลุ่มอื่นๆมาแล้วหลายครั้ง จะทำให้เริ่มเห็นถึงความสำคัญและจำเป็นของการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา จึงนับเป็น

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มสธ. ครั้งที่ 3

The 3rd STOU Graduate Research Conference

จุดเริ่มต้นของกระบวนการมีส่วนร่วมและส่งผลต่อขั้นตอนอื่นๆ ด้วย ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของโกวิท พงงาม (2545: 8) ที่เสนอว่าขั้นตอนการมีส่วนร่วมของชุมชนโดยทั่วไปมี 4 ขั้นตอน

6. ระดับปัญหาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินงานของกลุ่ม สมาชิกกลุ่มมีปัญหาอยู่ในระดับน้อย ทั้งนี้อาจเป็นเพราะสมาชิกกลุ่มยังไม่เข้าใจเรื่องในของการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานและบริหารจัดการกลุ่มให้เข้มแข็ง ดังนั้นควรเชิญเจ้าหน้าที่มาให้ความรู้ในเรื่องดังกล่าวเพิ่มเติม หรือจัดให้มีการทัศนศึกษา ดูงาน กลุ่มเกษตรกรใช้สารอินทรีย์ลดใช้สารเคมีทางการเกษตรที่ประสบความสำเร็จ เพื่อใช้เป็นข้อมูลเปรียบเทียบ และเป็นแนวทางในการพัฒนากลุ่มให้เข้มแข็งต่อไป

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 สำหรับสมาชิกกลุ่ม มีดังนี้

1) การมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินงานของกลุ่มอยู่ในระดับน้อย ควรให้ความสำคัญในการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานให้มากเพื่อยกระดับให้สูงขึ้น หากมีความประสงค์จะแก้ปัญหาในกลุ่ม ต้องเข้าไปมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาที่ต้องการแก้ไขและสาเหตุของปัญหาในกลุ่ม มีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินงาน มีส่วนร่วมในการลงทุนและการปฏิบัติงาน และมีส่วนร่วมการติดตามและประเมินผล โดยเอาใจใส่ทุกขั้นตอน หากไม่สามารถเข้าร่วมได้จำเป็นต้องส่งตัวแทนซึ่งเป็นสมาชิกในครัวเรือนเข้าร่วมทุกครั้ง

2) สมาชิกกลุ่มมีระดับการมีส่วนร่วมด้านการวางแผนดำเนินงานอยู่ในระดับปานกลาง ควรหาความรู้ในเรื่องของการดำเนินงาน การผลิตและใช้สารอินทรีย์ การบริหารจัดการกลุ่ม และหาโอกาสศึกษาดูงานเพิ่มเติม โดยปรึกษากับเจ้าหน้าที่ส่งเสริมให้ช่วยในการติดต่อประสานระหว่างหน่วยงานเพื่อเพิ่มพูนความรู้ในด้านต่างๆ นอกจากนี้การมีประสบการณ์ด้านการเกษตรสูงเกือบ 30 ปี ของสมาชิกนับเป็นข้อดีสำหรับการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินงานของกลุ่ม

3) หนึ่งในสามของสมาชิกกลุ่มเกษตรกรใช้สารอินทรีย์ลดใช้สารเคมีทางการเกษตรเป็นสมาชิกกลุ่มอื่น จำนวน 2 กลุ่ม ควรนำประสบการณ์ที่ได้จากการเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มอื่น และคัดเลือกวิธีการดำเนินงานของแต่ละกลุ่มมาประยุกต์ใช้กับกลุ่มเกษตรกรใช้สารอินทรีย์ลดใช้สารเคมีทางการเกษตร จะทำให้การดำเนินงานของกลุ่มทำได้ดียิ่งขึ้น ซึ่งการเข้าร่วมกิจกรรมหรือการดำเนินงานกลุ่มหลายๆ กลุ่มในชุมชนของสมาชิก นับเป็นข้อดีสำหรับการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินงานของกลุ่ม

1.2 สำหรับนักส่งเสริมการเกษตร มีดังนี้

1) การมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินงานของกลุ่มอยู่ในระดับน้อย ควรสร้างความเข้าใจให้สมาชิกกลุ่มตระหนักถึงการให้ความสำคัญในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาที่แท้จริงของสมาชิกก่อนเป็นลำดับแรก และปฏิบัติตามขั้นตอนของการมีส่วนร่วม 4 ขั้นตอนอย่างเคร่งครัดหรือประยุกต์ใช้ให้เหมาะสม โดยมีการติดตาม เชื่อมเขียนกลุ่มอย่างสม่ำเสมอเพื่อยกระดับการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินงานของกลุ่มเกษตรกรใช้สารอินทรีย์ลดใช้สารเคมีทางการเกษตรจากระดับน้อยให้สูงขึ้น ให้กลุ่มสามารถพัฒนาเป็นกลุ่มที่เข้มแข็ง สมาชิกมีรายจ่ายลดลง มีรายได้เพิ่มขึ้น มีสุขภาพดี และสิ่งแวดล้อมดี สามารถใช้ประโยชน์พื้นที่ได้อย่างยั่งยืน

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มสธ. ครั้งที่ 3 The 3rd STOU Graduate Research Conference

2) ระดับการมีส่วนร่วมด้านการวางแผนดำเนินงานของกลุ่มอยู่ในระดับปานกลาง ควรช่วยอำนวยความสะดวกให้กับกลุ่ม คอยให้คำปรึกษา และช่วยเป็นผู้ประสานระหว่างหน่วยงานในการให้ความรู้และถ่ายทอดประสบการณ์แก่สมาชิกอื่นจะนำมาซึ่งประโยชน์ต่อการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของกลุ่ม

3) หนึ่งในสามของสมาชิกกลุ่มเกษตรกรใช้สารอินทรีย์ลดใช้สารเคมีทางการเกษตรเป็นสมาชิกกลุ่มอื่น จำนวน 2 กลุ่ม ควรส่งเสริมให้สมาชิกกลุ่ม เข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มต่างๆ ในชุมชนให้มากยิ่งขึ้น ให้เห็นถึงข้อดีของการรวมกลุ่ม เพื่อจะได้นำมาประยุกต์ใช้ในกลุ่มเกษตรกรใช้สารอินทรีย์ลดใช้สารเคมีทางการเกษตรต่อไป

1.3 สำหรับหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง มีดังนี้

1) การมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินงานของกลุ่มอยู่ในระดับน้อย ควรให้การสนับสนุนเพื่อยกระดับการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินงานของกลุ่มเกษตรกรใช้สารอินทรีย์ลดใช้สารเคมีทางการเกษตรจากระดับน้อยให้สูงขึ้น โดยการกำหนดเป็นนโยบายส่งเสริมการใช้สารอินทรีย์ เช่น การจัดให้มีเจ้าหน้าที่ติดตามการดำเนินงานอย่างสม่ำเสมอ สนับสนุนการศึกษาดูงาน สร้างแรงจูงใจให้สมาชิกในการดำเนินงานของกลุ่ม สนับสนุนเอกสาร แผ่นพับ โปสเตอร์อย่างเพียงพอ และใช้เป็นแหล่งเรียนรู้ด้านการใช้สารอินทรีย์ลดใช้สารเคมีทางการเกษตรสำหรับเกษตรกรในท้องถิ่น เพื่อเป็นการประชาสัมพันธ์ โครงการและขยายเครือข่ายให้แก่หน่วยงาน

3.2 ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรมีการศึกษาการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินงานของกลุ่มเกษตรกรใช้สารอินทรีย์ลดใช้สารเคมีทางการเกษตรให้ครอบคลุมทั้งจังหวัด

2) ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบผลกระทบด้านเศรษฐกิจจากการใช้สารอินทรีย์ของกลุ่มเกษตรกรใช้สารอินทรีย์ลดใช้สารเคมีทางการเกษตรกับเกษตรกรทั่วไปเพื่อใช้เป็นข้อมูลประกอบการพิจารณาว่าการใช้สารอินทรีย์มีรายได้เพิ่มขึ้นหรือลดลงมากน้อยเพียงใด หรือบางทีรายได้อาจไม่เพิ่ม แต่สามารถลดต้นทุนการผลิตได้ ทำให้มีกำไรมากขึ้น โอกาสที่จะมีคนใช้สารอินทรีย์ก็จะเพิ่มขึ้นด้วย

3) ควรมีการศึกษาผลของการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมลดใช้สารเคมีของสมาชิกกลุ่มเกษตรกรใช้สารอินทรีย์ลดใช้สารเคมีทางการเกษตร

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มสธ. ครั้งที่ 3
The 3rd STOU Graduate Research Conference

เอกสารอ้างอิง

- กรณิศ เชื้อศิริถาวร (2544) “ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในกิจกรรมกลุ่มของสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร
อำเภออุตุ จังหวัดอุดรธานี” วิทยานิพนธ์ปริญญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาส่งเสริม
การเกษตร มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
- กรมพัฒนาที่ดิน (2553) คู่มือการดำเนินงานส่งเสริมการใช้สารอินทรีย์ทดแทนสารเคมีทางการเกษตร / เกษตร
อินทรีย์ ปี 2553 กรมพัฒนาที่ดิน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์
- _____. (2553) รายงานฉบับสมบูรณ์ โครงการที่ปรึกษาเพื่อสร้างความเข้าใจและสนับสนุนการดำเนินงานเชิง
รุกเพื่อการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ตามวิถีเศรษฐกิจพอเพียงกรมพัฒนาที่ดิน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์
- _____. (2554) 48 ปีแห่งการมุ่งมั่นตั้งใจสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาเพื่อประชาชน กรมพัฒนาที่ดิน
กระทรวงเกษตรและสหกรณ์
- กรมวิชาการเกษตร (2553) “วัตถุอันตรายทางการเกษตร-สถานะพระเอกหรือผู้ร้าย (2)” ค้นคืนวันที่ 1 เมษายน
2556 จาก
http://it.doa.go.th/pibai/pibai/n15/v_3-apr/ceaksong.html
- เกษตรจักร รัตนศรี (2544) “การมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนการเกษตรภายใต้โครงการเพิ่มศักยภาพการผลิตของ
ชุมชนในตำบลหลักภาใต้” วิทยานิพนธ์ปริญญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการส่งเสริม
การเกษตร มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
- โกวิท พวงงาม (2545) การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ม.ป.ท.
- ขวัญศิริ หวานชื่น (2550) “ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการดำเนินธุรกิจของสมาชิกสหกรณ์การเกษตร
กรณิศศึกษาสหกรณ์การเกษตรบางละมุง จำกัด อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี” ปัญหาพิเศษปริญญาวิทยา
ศาสตรมหาบัณฑิต สาขาเศรษฐศาสตร์สหกรณ์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้
- ธิดารัฐ ธารพันธุ์ (2552) “ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน อำเภอเขาวง
จังหวัดกาฬสินธุ์” วิทยานิพนธ์ปริญญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตร
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
- นพวรรณ เสวตานนท์ (2546) “ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากร
ป่าไม้ลุ่มน้ำ
คลองอู่ตะเภา จังหวัดสงขลา” วิทยานิพนธ์ปริญญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตร
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
- ปิยะนุช กลิ่นคล้าย (2552) “ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนในอำเภอ
สามชัย จังหวัดกาฬสินธุ์” วิทยานิพนธ์ปริญญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตร
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
- มงคล คุณหอม (2547) “ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการจัดการน้ำชลประทาน โครงการส่งน้ำ
และบำรุงรักษาน้ำอุ้น จังหวัดสกลนคร” วิทยานิพนธ์ปริญญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตร มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มสธ. ครั้งที่ 3
The 3rd STOU Graduate Research Conference

- มาโนช ศัพทะนาวิน (2546) “การมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรโพธิ์ตาก ในการดำเนินงานธุรกิจชุมชน กิ่งอำเภอโพธิ์ตาก จังหวัดหนองคาย ในเขตโครงการพัฒนาลุ่มน้ำห้วยทอนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ” วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา สถาบันราชภัฏเลย
- สุกัญญา อองควิวิธสุวรรณ (2550) “การมีส่วนร่วมในการดำเนินการพัฒนาที่ดินของหมอดินอาสาประจำตำบลในพื้นที่ของ สำนักงานพัฒนาที่ดินเขต 9” วิทยานิพนธ์ปริญญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตร มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
- สุนันทา แก้วจันทร์ (2547) “การมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินงานกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต : กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตบ้านสามมี ตำบลพังยาง อำเภอร่อนค้อ จังหวัดสงขลา” วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขารัฐศาสตร์มหาวิทยาลัยรามคำแหง
- สุรแสง พูนเพิ่มสุขสมบัติ (2544) “การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานด้านการแปรรูปกระท้อนของสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร อำเภอเมือง จังหวัดปราจีนบุรี” วิทยานิพนธ์ปริญญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตร มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
- สุวิมล ติรกันันท์ (2542) *ระเบียบวิธีการวิจัยสังคมศาสตร์: แนวทางสู่การปฏิบัติ* กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (2555) “ปริมาณและการนำเข้าปุ๋ยเคมี” ค้นคืนวันที่ 1 เมษายน 2556 จาก http://www.oae.go.th/download/FactorOfProduct/Fertilizer_value49-54.html

